

પ્રવચન નં. ૧૧૦, શ્લોક-૧૩૬, ગાથા-૧૦૧, મંગળવાર, માગશર વદ ૧૪,
તા.૧૮-૧૨-૧૯૭૯

‘નિયમસાર’ શ્લોક-૧૩૬. શ્લોક છે.

કચિલ્લસતિ નિર્મલં કચન નિર્મલાનિર્મલં
વકચિત્પુનરનિર્મલં ગહનમેવજ્ઞસ્ય યત્।
તદેવ નિજબોધદીપનિહતાધમૂછાયકં
સતાં હૃદયપદ્મસદ્ધનિ ચ સંસ્થિતં નિશ્ચલમ્ ॥૧૩૬॥

આ શૈલી ‘સમયસાર’ની છે ને? પાછળ છે ને. એ શૈલી લીધી છે.

શું કહે છે? ક્વચિત્ આ આત્મા નિર્મળ દેખાય. આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદ છે, ચૈતન્યરત્ન છે, ચૈતન્ય અંતરના શક્તિના સ્વભાવનો મોટો દરિયો છે. એને જોતા તે નિર્મળ દેખાય છે. સાધકજીવની વાત છે. અંતરમાં ચૈતન્યસ્વરૂપ અનંતગુણમણી રતનની ખાણ. અનંતગુણમણીરતનની ખાણ આત્મા છે. આહાહા...! એને અંતર જોતા નિર્મળ દેખાય છે. અંતર ઉપયોગ જતા એકલો નિર્મળ દેખાય છે.

‘ક્યારેક નિર્મળ તેમ જ અનિર્મળ દેખાય છે,...’ ક્યારેક ઉપયોગ જ્યારે અંદરમાં ન હોય, ત્યારે નિર્મળ પણ છે અને રાગાદિ દેખાય છે, મલિન પણ દેખાય છે. સમજાય છે કાંઈ? ‘યશપાલજી’ ફરીને. ફરીને. ઝીણું છે ને? એમ કે આત્મા છે તો શુદ્ધ ચૈતન્ય આનંદકંદ. અનંત-અનંતગુણમણી રતનની ખાણ, એવો જે શુદ્ધઆત્મા જ્યાં સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાનમાં જણાય છે. ધર્મની પહેલી શરૂઆત, એમાં જ્યાં જણાય છે ત્યારે નિર્મળ જણાય છે. પણ જ્યારે ત્યાંથી ઉપયોગ ખસી જાય છે, ત્યારે નિર્મળ પણ જણાય છે અને જરી રાગ થાય તો અનિર્મળ પણ જણાય છે. સમજાણું?

ઉપયોગ જ્યારે અંદરમાં નથી, છતાં શુદ્ધતા પ્રગટી છે. શુદ્ધ ચૈતન્ય સાધકની વાત છે. સમ્યગ્દષ્ટિ સાધકજીવને આત્મા કેવો, કઈ રીતે ભાસે છે? એની વાત છે. આહાહા...! ‘ક્યારેક નિર્મળ દેખાય છે,...’ એટલે ઉપયોગ અંદરમાં જતાં. એકત્વસપ્તિ છે ને? ‘પદ્મનંદી પંચવિંશતિ’માં એમાં એવું લીધું છે કે સમતા. એકત્વસપ્તિ. નિર્મળ એટલે કે સામ્ય, સ્વાસ્થ, ચિત્ત નિરોધ, શુદ્ધોપયોગ એ એક જ વાત છે. સમજાણું કાંઈ? સમતા કહો, વીતરાગતા કહો, આત્મા અંદર ઉપયોગમાં આવે ત્યારે વીતરાગતા થાય છે. એકલો રાગ લક્ષમાં રહે ત્યાં સુધી એને વીતરાગતા થતી નથી. દયા, દાન આદિનો રાગ જ્યાં સુધી રહે, એકલો રાગ લક્ષમાં રહે ત્યાં સુધી અંતર દષ્ટિ જતી નથી.

એથી તેની દષ્ટિ છોડીને. અંદરમાં ઉપયોગ જાય છે ત્યારે જ્ઞાન, આનંદ નિર્મળ દેખાય

છે અને ઉપયોગ એમાંથી ખસીને બહાર આવે છે ત્યારે નિર્મળ પણ છે. ત્યાં ઉપયોગ નથી. એટલે નિર્મળ પણ છે અને મલિન પણ રાગ છે તે દેખાય છે. નિશ્ચય પણ છે અને વ્યવહાર પણ દેખાય છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..!

‘ક્યારેક નિર્મળ તેમ જ અનિર્મળ દેખાય છે,...’ આહાહા..! એ તો પછી ઠીક. ‘વળી ક્યારેક અનિર્મળ દેખાય છે...’ લક્ષ એમાંથી બરાબર ન હોય, સાધક છે. છતાં રાગ અને પુણ્યના પરિણામ હોય એ જ લક્ષમાં રહે. તો એકલો અનિર્મળ દેખાય. દષ્ટિમાં શુદ્ધ છે છતાં રાગ ઉપર લક્ષ આવે છે. તો અનિર્મળ દેખાય છે. અરે..રે..! ધર્મની આવી વાતું!

મુમુક્ષુ :- વ્યંજનપર્યાય છે?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- વ્યંજન-ફ્યંજનની અહીં વાત નથી.

અહીં તો રાગ અને નિર્મળતા બેની વાત છે. આત્મા અંદર શુદ્ધસ્વરૂપ છે એવી દષ્ટિ છે. છતાં બહાર આવ્યો અને એકલા રાગ ઉપર લક્ષ રહ્યું. ઓલો ઉપયોગમાં ન રહ્યો. લક્ષમાં રાગ આવ્યો. ત્યારે અનિર્મળ દેખાય. વસ્તુ દષ્ટિ તો છે. સાધકજીવની તો આ વાત છે. આહાહા..! વિશેષ ફરીને જોવું. કે આ આત્મા જે અંદર છે, એ તો તદ્દન આ દેહના રજકણથી જુદો, કર્મના પરમાણુથી જુદો અને પુણ્ય અને પાપના શુભ-અશુભભાવ દયા, દાન, વ્રત ભક્તિના શુભભાવ, એનાથી પણ અંદર એ જુદો ચીજ છે. કેમ કે દયા, દાન, વ્રતના પરિણામ એ પુણ્યતત્ત્વ છે. આત્મા તો જ્ઞાયકતત્ત્વ શુદ્ધ ચૈતન્યરત્ન છે. આહાહા..! એટલે એ શુદ્ધચૈતન્યરત્નને જોણે જોયો, શુદ્ધોપયોગમાં જોણે જોયો, એને આત્મા એકલો નિર્મળ દેખાય છે. ઉપયોગ ત્યાંથી ખસી જાય છે ત્યારે નિર્મળ અને અનિર્મળ બેય દેખાય છે. અને એકલા રાગ ઉપર લક્ષ રહે છે. દષ્ટિ ત્યાં છે. પણ એને જાણે રાગ મલિન હોય એમ દેખાય ત્યારે અનિર્મળ દેખાય છે. છે?

‘વળી ક્યારેક અનિર્મળ દેખાય છે અને તેથી...’ આ કારણે... આહાહા..! ભગવાન આખો પડ્યો રહ્યો અને બધી બહારની વાતું થઈ ગઈ. બીજા સાથે જોડી દીધી. આત્મા કોણ એની કાંઈ ખબર મળે નહિ અને કરો સામાયિક, કરો પોષા, કરો પરિક્કમણા એકડા વિનાના મીંડા છે. આહાહા..! અહીં તો કહે છે, કે આત્મા તો મુખ્ય વસ્તુ છે. પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ બધા તત્ત્વો છે, પણ એનો તો એ જાણનાર છે. કરનાર નહિ, મારું માનનાર નહિ પણ એનો જાણનાર છે. પણ એ જાણનાર ક્યારે થાય? કે પોતે પોતાને અનુભવે અને જાણે ત્યારે એનો જાણનાર થાય. આહાહા..!

ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા ભગવાન પૂર્ણાનંદ એ ચૈતન્યરત્ન જ સર્વોત્કૃષ્ટ ત્રણલોકનો નાથ, ત્રણલોકમાં એના સિવાય કોઈ મોટી ઊંચી ચીજ નથી. આહાહા..! એવો અંદર ભગવાન બિરાજે છે. એની દષ્ટિ થતાં, સમ્યગ્દષ્ટિ થતાં તે અતિ નિર્મળ છે તે દેખાય છે અને બહાર આવતા અતિ નિર્મળ છે એ તો છે. પણ જરી રાગ ઉપર લક્ષ જતાં ભક્તિ, પૂજા આદિ,

ત્યારે અનિર્મળ દેખાય છે. અને ક્યારેક એકલો અનિર્મળ દેખાય છે. ઓલો તો નિર્મળ અને અનિર્મળ બેય સાથે દેખાય છે. બીજા બોલમાં બે સાથે દેખાય છે. પહેલા બોલમાં એક દેખાય છે. બીજા બોલમાં બે સાથે દેખાય છે. નિર્મળ શુદ્ધ ચૈતન્ય અને રાગ બે ભેગા. અને ત્રીજા બોલમાં અતિ રાગનું લક્ષ લીધું. અતિ અનિર્મળ દેખાય રાગ. આહાહા..!

સમક્રિતીને પણ લડાઈ આદિમાં ચડવું પડે છે. ભરતચક્રવર્તી આદિ. બાહુબલી બે ભાઈએ લડાઈ કરી. સમક્રિતી હતા, આત્મજ્ઞાની હતા. જ્યારે રાગ ઉપર જાય છે ત્યારે મેલ હોય એમ દેખાય. છતાં વસ્તુદૃષ્ટિ છે. આત્મા દૃષ્ટિમાં છે પણ ઉપયોગમાં જાણે એકલો મલિન છે એમ દેખાય. આહાહા..! અહો..! ‘અને તેથી...’ આ કારણે ‘અજ્ઞાનીને માટે જે ગહન છે,...’ અજ્ઞાનીને આત્મા સમજવો બહુ ગહન છે, બાપુ! આહાહા..! અનંતવાર મુનિપણું લીધું, સાધુ અનંતવાર થયો, પંચમહાવ્રત અનંતવાર પાળ્યા, પણ એ તો બધી રાગની ક્રિયા છે. એ કોઈ આત્માનું જ્ઞાન નથી. આહાહા..! ભારે આકરી વાતું.

એટલે કહે છે, કે એવી ક્રિયામાં પણ આ વસ્તુ સમ્યગ્દર્શનમાં આ રીતે ભાસે, એ અજ્ઞાનીને ગહન લાગે. ‘માટે જે ગહન છે,...’ આહાહા..! પોતે તો નિર્મળાનંદનો નાથ પ્રભુ છે. પૂર્ણાનંદનો નાથ અંદર ચૈતન્યહીરો. જેવો પરમાત્મા વીતરાગ પર્યાયે પ્રગટ થયા, અરિહંત વીતરાગ. એવો જ આત્મા વીતરાગપણું છે એમાંથી વીતરાગતા આવી છે. તે આત્મા વીતરાગસ્વરૂપ જ છે. સ્વાસ્થ્યસ્વરૂપ જ છે. સ્વાસ્થ્ય એટલે આ નથી પૂછતા? સ્વાસ્થ્ય છે? નિરોગસ્વરૂપ જ છે. રાગનો રોગ એમાં છે નહિ. આહાહા..! અહીંયાં પૂછે છે ને? સ્વાસ્થ્યને ઠીક છે? આ શરીરનું સ્વાસ્થ્ય. ધૂળનું. આ તો ધૂળ છે. એના સ્વાસ્થ્યને પૂછે છે પણ આત્માના સ્વાસ્થ્યને... સ્વાસ્થ્ય એટલે સ્વમાં ટકી રહેવું. આનંદમૂર્તિ ભગવાન સ્વરૂપ છે એમાં ટકી રહેવું એનું નામ સ્વાસ્થ્ય છે, એનું નામ શુદ્ધોપયોગ છે, એનું નામ સમતા છે, એનું નામ ચિત્તનો પુણ્યપાપ તે નિરોધ છે. આહાહા..! આવી વાતું હવે.

ઓલું તો કેવું પાધરું જો એક કલાક જાય, સામાયિક કરીને નમો અરિહંતાણં, તિકખુતો, ઇચ્છામી પડિકમ્મણા, તસ્સૂતરી વિગેરે... આઠ પાઠ ભણ્યો, સામાયિક થઈ ગઈ. એક કલાક બેઠો. સામાયિક કરી આવ્યા. ધૂળેય સામાયિક નથી. સામાયિક વ્યવહારે પણ નથી ને એમાં નિશ્ચય તો ક્યાં હતો જ તે. અહીં તો કહે છે, કે નિશ્ચય હોય એને વ્યવહાર મલિનતા, રાગ, વ્યવહાર વિકલ્પ દેખાય, હોય છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..! અરે..! આ ચીજ એવી છે, પ્રભુ! એમ કહે છે. જિનેશ્વરદેવનું આ કથન છે. એ સંતો જાહેર કરે છે. પ્રભુ અંદર ચૈતન્યરત્ન હીરલો પડ્યો છે ને. આહાહા..! ત્રણલોકમાં, ત્રણકાળમાં એના સિવાય કોઈ મોટી ચીજ નથી. આહાહા..! એના સિવાય એના જેવી મોટી સિદ્ધ કહો, પરમાત્મા કહો, એ પોતાની ચીજ છે એ તો પોતે છે એવડો જ છે. આહાહા..!

અહીં તો હજી દુકાનના પાપના ધંધા આડેથી નવરો થાય નહિ. શુભભાવમાં નવકાર

ગણવા, સ્મરણ કરવું, પરમાત્માની પૂજા-ભક્તિ એ પણ શુભભાવ છે, ધર્મ નથી. એ પુણ્ય કરવા નવરો નથી ત્યાં ધર્મ તો ક્યાં હતો? આહાહા...! સવારે તમે ક્યાં બેઠા હતા? આઘે બેઠા હતા. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા...! સર્વજ્ઞ ભગવાને કહેલું તત્ત્વ, સંતો, મુનિવરો જગતને જાહેર કરે છે. મુનિવરો એમ કહે છે, પ્રભુ! તું કેવો છો અંદર? આહાહા...! અતિનિર્મળ છો. છે ને? ‘ક્યારેક નિર્મળ દેખાય છે,...’ એનો અર્થ જ અતિનિર્મળ ભગવાન પૂર્ણાનંદ.

‘ક્યારેક નિર્મળ તેમ જ અનિર્મળ દેખાય છે,...’ પણ દેખે એને ને. જે આત્માને દેખતો જ નથી એને બે ભેદ ક્યાંથી આવ્યા? આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? આકરી વાત છે, પ્રભુ! પ્રભુનો માર્ગ કોઈ અલૌકિક છે. અત્યારે તો બગાડીને ફેરફાર. અન્યમતિ જેવું કરી નાખ્યું છે. જૈનધર્મને અન્યધર્મ જેવો કરી નાખ્યો છે. આહાહા...! બહારની ક્રિયાકાંડ તે સ્થુળ. રાગ ક્રિયાને ધર્મ મનાવી બેઠા છે. આ તો વીતરાગ. વીતરાગ પર્યાયે ધર્મ થાય. આહાહા...! એ વીતરાગ સ્વરૂપ જ ભગવાન છે. આ ભગવાન આત્મા વીતરાગની મૂર્તિ છે. એને દેખી વીતરાગતા જ પ્રગટ થાય. પણ એમાં ઠરી શકે નહિ ત્યારે અનિર્મળતા-રાગ પણ જરી આવે. અને કોઈ વખતે એ રાગનું મુખ્યપણું લક્ષમાં આવે તો અનિર્મળ દેખાય.

અરે...! આવી આત્માની ચીજ, ભગવાન ત્રિલોકનાથ જિનેશ્વરદેવ, પરમેશ્વર તીર્થંકર ભગવાન બિરાજે છે. મહાવિદેહમાં અત્યારે બિરાજે છે આ એની વાણી છે. સીમંધર ભગવાન સમવસરણમાં બિરાજે છે. પાંચસો ધનુષનો દેહ છે. કરોડપૂર્વનું આયુષ્ય છે. એક પૂર્વમાં ૭૦ લાખ ૫૬ હજાર કરોડ વર્ષ ચાલ્યા જાય. એવા-એવા કરોડપૂર્વનું પ્રભુનું આયુષ્ય છે. સમવસરણમાં વર્તમાન મનુષ્યપણે બિરાજે છે. એની પાસે આ ‘કુંદકુંદાર્યા’ ગયા હતા. સંવત્ ૪૮. આઠ દિ’ ત્યાં રહ્યા હતા. ત્યાંથી આવીને આ બનાવ્યું છે. અહીં માણસ નથી કહેતા, એનો બાપ બહાર ગયો હોય તો, બાપા! મારા માટે તમે શું લાવ્યા? કાંઈ ઘડિયાળ લાવ્યા? કે ફલાણું લાવ્યા? પૂછે ને? કહે છે, કે ભગવાન પાસે તમે શું લાવ્યા? પ્રભુ! આહાહા...! કે જો આ લાવ્યા. સાંભળ. આહાહા...!

‘તેથી અજ્ઞાનીને માટે જે ગહન છે, તે જ—કે જેણે નિજજ્ઞાનરૂપી દીપક...’ આહાહા...! બીજું બધું નહિ. નિજજ્ઞાનરૂપી દીવો. અંદર નિજ દીવો ભગવાન ચૈતન્યસૂર્ય, ચૈતન્યચંદ્ર, શીતળતાનો ભરેલો... આહાહા...! આકાશમાં વાદળા હોય છતાં આકાશમાં વાદળાનું ચિતરામણ ન હોય. એમ આત્મામાં રાગ અને શરીરનું ચિતરામણ નથી. એ આકાશની પેઠે નિર્મળાનંદ પ્રભુ બિરાજે છે. આહાહા...! આવો આત્મા બેસે શી રીતે? હજી જ્યાં દિવસના બે-પાંચ-દસ હજાર પેદા થતા હોય પાંચ હજાર, દસ હજાર ત્યાં તો પ્યાલા ફાટી ગયેલા હોય. આહાહા...! અમારે આ પેદાશ છે, આટલી આ પેદાશ છે. આહાહા...! પ્રભુ! શેની પેદાશ? બધી ખોટની પેદાશ છે. ખોટ-ખોટ. આહાહા...!

અંદર ચૈતન્યરત્ન જે ભગવાન ગહન છે તેને તું જો. અજ્ઞાનીને ગહન લાગશે કે આ

શું? નિર્મળ અને અનિર્મળ બેય! નિર્મળ હોય તો અનિર્મળ નહિ અને અનિર્મળ હોય તો નિર્મળ નહિ. સાંભળ, ભાઈ! વસ્તુની દષ્ટિ થઈ છે, અનુભવ થયો છે એ તો નિર્મળ છે. અને પૂર્ણ વીતરાગતા નથી, એથી વચ્ચે પૂજા, ભક્તિ, દાન, દયાના શુભભાવ આવે, એને જાણે પણ એ મલિન છે એમ જાણે. આહાહા...! આવી વાત છે, પ્રભુ! જગતને તો નવરાશ-ફૂરસદ પણ ન મળે. બાયડી-છોકરા આડે ફૂરસદ ન મળે અને ધંધા આડે ફૂરસદ ન મળે. એમાં ઘૂસી જાય. આહાહા...! આખો દિ' અજ્ઞાનની મજૂરી કરે. મિથ્યાત્વની મજૂરી. એ મારા... એ મારા... એ મારા... એ મિથ્યાત્વ છે. એ તારા નથી તેને મારા માને એ તો મહામિથ્યાત્વ છે. આહાહા...! મિથ્યાત્વની મજૂરીમાં એને આ કહેવું, તો પ્રભુ કહે છે, કે ગહન છે, બાપુ! તારી ચીજ, ભાઈ! ગંભીર છે, ગહન છે, ઊંડી-ઊંડી... આહાહા...! જ્યાં ગુણનું ગોદામ છે, જેમ બહારમાં મોટા ગોદામ હોય છે ને? એમ આ ગુણનું મોટું ગોદામ અંદર ભગવાન છે. ભલે શરીર પ્રમાણે હોય, પણ રાગને તો એ દ્રવ્યસ્વભાવ અડચો પણ નથી. આહાહા...! એ દયા, દાન, વ્રતના વિકલ્પ રાગ છે એ જ્ઞાયકથી તદ્દન ભિન્ન છે. આહાહા...!

એ જ્યારે સ્વભાવને જોતા નિર્મળ દેખાય, વિભાવને જરી જોતા નિર્મળ અને અનિર્મળ દેખાય. એકલા વિભાવને જોતા અનિર્મળ દેખાય. આહાહા...! બીજી વાત તો લીધી જ નથી અહીંયાં. ફલાણે દેખાય, ભગવાનને દેખાય, ફલાણે દેખાય. આહાહા...! કેમ કે એ પરને દેખતો નથી. દેખે છે પોતાને. પોતાના જ્ઞાન-દર્શનને દેખે છે. પરને કે દિ' અડે છે? પર તો તદ્દન ભિન્ન ચીજ છે. જેને જાણે છે એ જણાય છે એ ચીજ તો આત્માથી તદ્દન ભિન્ન છે. આત્મામાં જ્ઞાન થાય છે એ તો આત્માનું પોતાનું પોતામાં પોતાને માટે થાય છે. આહાહા...! એવું તત્ત્વ, વીતરાગતત્ત્વ આત્મા ગહન. પણ નિજજ્ઞાનરૂપી. જેને નિજજ્ઞાન ઊં. પરમાત્માનું વીતરાગનું જ્ઞાન એ નહિ. પરમેશ્વરનું જ્ઞાન એ પણ પર શબ્દે શુભરાગ છે. આહાહા...! પાંચ નવકારનું જ્ઞાન અને એનું સ્મરણ એ બધો રાગ છે. એ કોઈ ધર્મ-બર્મ નથી. આહાહા...! આવી વાત હવે. જિંદગી આખી કાઢી હોય ૬૦ વર્ષ અને ૫૦ વર્ષ. એને કહે કે રાગ એ ધર્મ નથી. રાડ નાખી જાય કે નહિ? બાપુ! મારગડા એવા છે, ભાઈ! પ્રભુ તે માર્ગ સાંભળ્યો નથી. આહાહા...! તું બીજે રસ્તે ચડી ગયો છો. આહા...! સ્વનો પંથ જે અંદરમાં જવો જોઈએ તે છોડી દીધો. એકલા બહારના રાગ પુણ્ય અને પાપના ભાવમાં તું ચડી ગયો છે. અને તે મારા માનીને મિથ્યાત્વમાં ચડી ગયો છે. આહાહા...!

‘ગહન છે, તે જ-કે જેણે નિજજ્ઞાનરૂપી દીપક...’ જેને પોતાનો જ્ઞાનરૂપી દીવો ઉઘડ્યો છે. આહાહા...! શાસ્ત્રજ્ઞાન અને એ વાત અહીં નથી કરી. નિજજ્ઞાનરૂપી દીપક. આહાહા...! નિજ એટલે પોતે આત્મા, એનું દીવારૂપી જ્ઞાન, એ જેને પ્રગટ્યું છે. જેણે ‘પાપતિમિરને નષ્ટ કર્યું છે...’ અને પાપના અંધકારનો તો જેણે નાશ કરી નાખ્યો છે. જ્યાં સમ્યગ્જ્ઞાનના અંજવાળા થયા, સૂરજનું જ્યાં અંજવાળુ થયું ત્યાં અંધકાર રહે જ નહિ. સૂરજનું અંજવાળુ થાય ત્યાં

અંધકાર રહે જ નહિ. એમ ચૈતન્ય સમ્યગ્જ્ઞાનનું અંજવાળું થયું ત્યાં અંધકાર રહે નહિ. આહાહા...! આવી વાતું. માર્ગ એવો છે, બાપા! આહાહા...!

‘નિજ્ઞાનરૂપી દીપક વડે પાપતિમિરને નષ્ટ કર્યું છે તે (આત્મતત્ત્વ) જ-સત્પુરુષોના હૃદયકમળરૂપી ઘરમાં નિશ્ચળપણે સંસ્થિત છે.’ સત્પુરુષો, ધર્માજીવ, સમકિતી એના હૃદયકમળમાં, એના હૃદયકમળરૂપી ઘર અંદરનું, એમાં નિશ્ચળપણે ભગવાનઆત્મા બિરાજે છે. આહાહા...! વાતે વાતે ફેર. શબ્દે શબ્દે ફેર. ઓલું સાંભળ્યું હોય એથી બધી જાત જ ફેર. હવે કદાચ પડે. દુનિયાની અંદરની બધી જાતની ખબર છે ને. આહાહા...! એવા ‘સત્પુરુષોના હૃદયકમળરૂપી ઘરમાં...’ એટલે અહીંયાં જ્ઞાનમાં ‘નિશ્ચળપણે સંસ્થિત...’ આત્મા રહેલો છે. જ્ઞાનની દશામાં પ્રભુ રહેલો છે. એ રાગ અને પુણ્યમાં એ આત્મા નથી. આહાહા...! એક એક કડી પણ એવી છે.

મુમુક્ષુ :- પાપતિમિતર તો આત્મામાં નથી.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- પાપ અને પુણ્ય બે નથી.

મુમુક્ષુ :- આત્મામાં છે જ નહિ પછી નષ્ટ કેમ કરે?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- કીધું નહિ કે છે ક્યાં? પણ પર્યાયમાં હતું એનો નાશ કર્યો એમ કીધું. પર્યાયમાં છે ને? એ તો કીધું ને? અનિર્મળ દેખાય છે ને? જ્યાં સુધી વીતરાગ ન થાય ત્યાં સુધી ધર્મીને પણ નિર્મળ આત્મા દેખાય અને રાગ મલિન દેખાય. બેય દેખાય છે. રાગની હયાતી નથી એમ છે? વસ્તુમાં નથી. પણ વસ્તુ પૂર્ણ પ્રગટે નહિ જ્યાં સુધી વીતરાગ ન થાય ત્યાં સુધી નિર્મળાનંદનું પણ ભાન છે, વીતરાગતા પણ છે અને સાથે રાગ પણ છે. જો વીતરાગતા પૂર્ણ થઈ ગઈ હોય તો રાગ હોઈ શકે નહિ. આહાહા...!

સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર અરિહંતદેવને વીતરાગતા પૂર્ણ થઈ ગઈ. વીતરાગતા બારમે ગુણસ્થાને પૂર્ણ થઈ ગઈ એટલે તેરમે ગુણસ્થાને તો કેવળજ્ઞાન થઈ જાય. આહાહા...! એને રાગ હોય નહિ. પણ જેને હજી વીતરાગતા પૂર્ણ થઈ નથી. પણ સાધકપણામાં વર્તે છે. આત્મામાં નિજ સમ્યગ્જ્ઞાન વર્તે છે, એની પૂર્ણતા નથી એટલે એને નિર્મળ અને અનિર્મળ બેય ભાસે છે. નિશ્ચય અને વ્યવહારનું બેયનું જ્ઞાન એને યથાર્થ છે. આહાહા...! આખી દુનિયામાં આખો દિ’ રચ્યા-પચ્યા. હવે એને આ વાત... આહાહા...! અરે...રે...! ક્યાં મરીને જાવું? બાપુ! દેહ તો છૂટી જશે. એ તો ૫, ૧૦, ૧૫, ૨૦ વર્ષ. ૫૦-૫૦ વર્ષ કાઢ્યા એને ફરીને ૫૦ વર્ષ નીકળવાના નથી. એ દેહ તો છૂટી જશે. આ તો હાડકા છે. આત્મા ચાલ્યો જશે. પ્રપંચ બધી કરીને આખો દિ’ રાગ અને દ્વેષ, કષાય, માન, માયા, લોભ કર્યા હશે. આહાહા...! માંસ અને દારૂબારુ ન ખાધા હોય એ બધા મરીને પશુમાં જવાના. ઘણા તિર્યચભવમાં જવાના. પશુ-પશુ. આહાહા...! દેવના લક્ષણ તો છે નહિ, મનુષ્યમાં જવાના લક્ષણ રાગની મંદતા અને કષાયની મંદતા. આ તો એક કલાક જઈને સાંભળે પછી થઈ રહ્યું. ૨૩ કલાક પાપ

આખો દિ'. એ એરણની ચોરી અને સોયનું દાન. આહાહા...! એની ગણતરી શી? એ તો ક્યાંય દાન ચાલ્યું ગયું.

મુમુક્ષુ :- તો ધંધો છોડી દેવો?

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- છોડે છે ક્યાં? કરી શકે છે ક્યાં? કરે છે રાગ. રાગ કરે છે એને છોડતા ધંધો છૂટી જશે. ધંધો એ ક્યાં કરી શકે છે? ધંધો તો પરવસ્તુ છે. આહાહા...! એક વખત 'પાલેજ'માં અમારી દુકાન ઉપર. દુકાન છે ને ત્યાં? એ દુકાન ઉપર જ્યાં થડો છે ત્યાં નાગણી નીકળી. થડે મારા મોટા ભાઈ બેઠેલા. એમાં નાગણી નીકળી. ત્યાં જ નીકળી. પોતે તો એકદમ ઊઠી ગયા. એને કેમ બચાવવું. જોડેવાળા ઓલા વ્હોરા મુસલમાનનું એક ઘર હતું. એ આવીને મારી નાખી. આહાહા...! આ ધંધાના રસ્તે પણ... આહાહા...! આ થડો. જે ઠેકાણે થડે બેસવાની ગાદી, વેપાર કરવાનું ત્યાં બરાબર ત્યાં નાગણી આવી.

હમણા અહીં નહિ નાગણી કરડી હતી. અહીં હોસ્પિટલમાં. નાગણી આમ... નામ સારું હતું. હશે કોક. એ આમ બેઠો હતો. નાગણી ઉપર પગ આવી ગયો અને નાગણી કરડી તો તરત મરી ગયો. પછી મેં પૂછ્યું હતું નાગણીનું શું થયું? નાગણીને જાળવી રાખી. હવે બિચારી ઉપર પગ બહુ દબાઈ ગયો. પછી જાળવીને જરી ઉપચાર કર્યા. જીવતી રહી છે. ઓલો મરી ગયો. બીજો હોય તો એને મારી નાખે. કીધું ને ઓલો થડે નીકળી, તો ભાઈ ઊઠીને ગયા તો જોડેવાળા માણસે આવીને મારી નાખી. આ જુઓ! આહાહા...! પંચેન્દ્રિય મારવાના પણ જેને પરિણામના ઠેકાણા ન મળે અને એકેન્દ્રિય જીવની દયા ક્યાંથી લાવે? અને એકેન્દ્રિયની દયા લાવે તો પણ એ રાગ છે. એકેન્દ્રિયની દયા એ રાગ, હિંસા, આત્માની હિંસા છે. આકરી વાત છે, પ્રભુ! શું કરીએ? વીતરાગનું કથન આ છે. ત્રણલોકના નાથ વીતરાગ એમ ફરમાવે છે. જેટલો રાગ તેટલી તારી હિંસા છે. આહાહા...! છતાં કહે છે કે જ્ઞાનીને થોડો રાગ હોય છે. જાણે કે આ દુઃખ છે. છતાં આદરણીય ન માને. આહાહા...! આદરણીય તો ચૈતન્યમૂર્તિ અંદર ભગવાન પોતે હીરો પડ્યો છે, તેમાંથી વીતરાગતા અને કેવળજ્ઞાન આવે છે એને આદરણીય માને. એ ગાથા પૂરી થઈ.

ગાથા-૧૦૧

एगो य मरदि जीवो एगो य जीवदि सयं।

एगस्स जादि मरणं एगो सिज्झदि णीरओ।।१०१।।

एकश्च म्रियते जीवः एकश्च जीवति स्वयम्।

एकस्य जायते मरणं एकः सिध्यति नीरजाः।।१०१।।

इह हि संसारावस्थायां मुक्तौ च निःसहायो जीव इत्युक्तः ।

નિત્યમરણે તદ્ભવમરણે ચ સહાયમન્તરેણ વ્યવહારતશ્ચૈક એવ મિયતે; સાદિસનિધનમૂર્તિવિજાતીયવિભાવવ્યંજનનરનારકાદિપર્યાયોત્પત્તૌ ચાસન્નગતાનુપચરિતાસદ્ભૂત-વ્યવહારનયાદેશેન સ્વયમેવોજ્જીવત્યેવ । સર્વેર્બધુભિઃ પરિરક્ષ્યમાણસ્યાપિ મહાબલપરાક્રમસ્યૈકસ્ય જીવસ્યાપ્રાર્થિતમપિ સ્વયમેવ જાયતે મરણમ્; એક એવ પરમગુરુપ્રસાદાસાદિતસ્વાત્માશ્રયનિશ્ચય-શુક્લધ્યાનબલેન સ્વાત્માનં ધ્યાત્વા નીરજાઃ સન્ સદ્ધો નિર્વાતિ ।

तथा चोक्तम् -

(अनुष्टुभ्)

‘स्वयं कर्म करोत्यात्मा स्वयं तत्फलमश्नुते ।

स्वयं भ्रમति संसारे स्वयं तस्माद्विच्यते ।।’

उक्तं च श्रीसोमदेवपंडितदेवैः-

(वसंततिलका)

‘एकस्त्वमाविशसि जन्मनि संक्षये च

भोक्तुं स्वयं स्वकृतकर्मफलानुबन्धम् ।

अन्यो न जातु सुखदुःखविधौ सहायः

स्वाजीवनाय मिलितं विटपेटकं ते ।।’

જીવ એકલો જ મરે, સ્વયં જીવ એકલો જન્મે અરે !

જીવ એકનું નીપજે મરણ, જીવ એકલો સિદ્ધિ લહે. ૧૦૧.

અન્વયાર્થ :- [જીવઃ એકઃ ચ] જીવ એકલો [મિયતે] મરે છે [ચ] અને [સ્વયમ્ એકઃ] સ્વયં એકલો [જીવતિ] જન્મે છે; [એકસ્ય] એકલાનું [મરણં જાયતે] મરણ થાય છે અને [એકઃ] એકલો [નીરજાઃ] રજ રહિત થયો થકો [સિધ્યતિ] સિદ્ધ થાય છે.

ટીકા :- અહીં (-આ ગાથામાં), સંસારાવસ્થામાં અને મુક્તિમાં જીવ નિઃસહાય છે એમ કહ્યું છે.

નિત્ય મરણમાં (અર્થાત્ સમયે સમયે થતાં આયુર્કર્મના નિષેકોના ક્ષયમાં) અને તે ભવ સંબંધી મરણમાં, (બીજા કોઈની) સહાય વિના વ્યવહારથી (જીવ) એકલો જ મરે છે; તથા સાદિ-સાંત મૂર્તિક વિજાતીયવિભાવવ્યંજનપર્યાયરૂપ નરનારકાદિપર્યાયોની ઉત્પત્તિમાં, આસન્ન-અનુપચરિત-અસદ્ભૂત-વ્યવહારનયના કથનથી (જીવ એકલો જ) સ્વયમેવ જન્મે છે. સર્વ બંધુજનોથી રક્ષણ કરવામાં આવતું હોવા છતાં પણ, મહાબળપરાક્રમવાળા જીવનું એકલાનું

જ, અનિચ્છિત હોવા છતાં, સ્વયમેવ મરણ થાય છે; (જીવ) એકલો જ પરમ ગુરુના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત સ્વાત્માશ્રિત નિશ્ચયશુકલધ્યાનના બળે નિજ આત્માને ધ્યાઈને રજ રહિત થયો થકો શીઘ્ર નિર્વાણ પામે છે.

એવી રીતે (અન્યત્ર શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-

‘[શ્લોકાર્થ :-] આત્મા સ્વયં કર્મ કરે છે, સ્વયં તેનું ફળ ભોગવે છે, સ્વયં સંસારમાં ભમે છે અને સ્વયં સંસારથી મુક્ત થાય છે.’

વળી શ્રી સોમદેવપંડિતદેવે (યશસ્તિલકચંપૂકાવ્યમાં બીજા અધિકારની અંદર એકત્વાનુપ્રેક્ષા વર્ણવતાં ૧૧૯ માં શ્લોક દ્વારા) કહ્યું છે કે :-

‘[શ્લોકાર્થ :-] પોતે કરેલા કર્મના ફળાનુબંધને સ્વયં ભોગવવા માટે તું એકલો જન્મમાં તેમ જ મૃત્યુમાં પ્રવેશે છે, બીજું કોઈ (સ્ત્રીપુત્રમિત્રાદિક) સુખ-દુઃખના પ્રકારોમાં બિલકુલ સહાયભૂત થતું નથી; પોતાની આજીવિકા માટે (માત્ર પોતાના સ્વાર્થ માટે સ્ત્રીપુત્રમિત્રાદિક) ધુતારાઓની ટોળી તને મળી છે.’

ગાથા-૧૦૧ ઉપર પ્રવચન

ગાથા-૧૦૧. આહાહા...! મૂળ ગાથા.

एगो य मरदि जीवो एगो य जीवदि सयं।

एगस्स जादि मरणं एगो सिज्झदि णीरओ।।१०१।।

નીચે હરિગીત.

જીવ એકલો જ મરે, સ્વયં જીવ એકલો જન્મે અરે !

જીવ એકનું નીપજે મરણ, જીવ એકલો સિદ્ધિ લહે. ૧૦૧.

આહાહા...! ‘ટીકા :- અહીં (આ ગાથામાં), સંસારાવસ્થામાં અને મુક્તિમાં જીવ નિઃસહાય છે એમ કહ્યું છે.’ સંસારમાં પણ કોઈની સહાય નથી અને મુક્તિમાં પણ કોઈની સહાય નથી. બધા સ્વતંત્ર છે. આહાહા...!

‘નિત્ય મરણમાં (અર્થાત્ સમયે સમયે થતાં આયુકર્મના નિષેકોના ક્ષયમાં)...’ આહાહા...! જે આયુષ્ય બાંધીને આવ્યો છે એ સમયે સમયે ઘટતો જાય છે. સમયે સમયે આયુષ્યનો નાશ થતો જાય છે. આવિચિમરણ કહે છે. જે મરણની મુદ્ત છે એની નજીક જાય છે. એ મુદ્ત કાંઈ ફરે એવી નથી. જે સમયે, જે ક્ષેત્રે, જે દેહે, જે રીતે દેહ છૂટવાનો તે ક્ષેત્રે તે કાળે બરાબર છૂટવાનો. મોટા ડોક્ટર આવે કે ઈન્દ્ર આવે તો પણ ફરે નહિ. આહાહા...! એનું આયુષ્ય ક્ષણે ક્ષણે પર્યાયે પર્યાયે ક્ષય થાય છે. આયુષ્ય છે ને બાંધીને આવ્યો એ?

સમયે સમયે આયુષ્ય ઓછું થતું જાય છે, ઘટતું જાય છે. મરણની સમીપે જાય છે.

જે 'નિત્ય મરણમાં (અર્થાત્ સમયે સમયે થતાં આયુર્કર્મના નિષેકોના ક્ષયમાં) અને તે ભવ સંબંધી મરણમાં,...' આહાહા..! એ દેહ છૂટવાના કાળમાં, મરણમાં... આહાહા..! '(બીજા કોઈની) સહાય વિના વ્યવહારથી (જીવ) એકલો જ મરે છે;...' વ્યવહારથી મરે છે ને? નિશ્ચયથી તો ત્રિકાળ છે એ છે. ત્રિકાળી ચૈતન્ય સદા આનંદકંઠ પ્રભુ છે એનો તો કોઈ દિ' નાશ થતો નથી. દેહ છૂટવા કાળે બધા બાયડી-છોકરા આમ સામું જોયા કરે. તે વખતે વળી પાછા પૂછે. હવે અહીં મરવાની તૈયારી હોય તો પણ પૂછે હવે આનું શું કરવું? હવે પણ સરખો મરવા તો દે. અમારે તો બધા જોયા છે ને? ૯૦ની સાલમાં એક ભાઈ ત્યાં હતા. કેવા કહેવાય એ? જનાવરને ઓલી... દેરાવાસી હતા નહિ એક? 'રાજકોટ'. પાંજરાપોળનો નાયક હતો. ઓલો નાયક નહિ. પાંજરાપોળમાં તો બીજા હતા. એ વળી બીજા. આ તો બીજાનો ઉપરી હતો. એને પૂછીને કરે. મારવું હોય, કષાયખાને લઈ જવું હોય તો. વાણિયો. દેરાવાસી હતો. અમે ત્યાં હતા એટલે... ૯૦ની સાલની વાત છે. મહારાજને બોલાવો દર્શન કરવા. બિચારાની આંખમાં આંસુ ચાલ્યા જાય છે. અને દુઃખ... દુઃખ... દુઃખ... દુઃખ... કાંઠે બાયડી પૂછવા બેઠી હતી. નક્કી થઈ ગયેલું કે દેહ હવે છૂટી જશે.

મુમુક્ષુ :- મ્યુનિસિપાલિટીનો સેક્રેટરી...

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- સેક્રેટરી. શેનો કીધો? મ્યુનિસિપાલિટીનો સેક્રેટરી.

મુમુક્ષુ :- ગામમાં ગયા હતા.

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- હા. એ. મ્યુનિસિપાલિટીનો સેક્રેટરી હતો. આ તો ૯૦ની સાલની વાત છે. આમ હું ગયો ત્યાં બાયડી માથે બેસીને પૂછ પૂછ કરે છે. અરે...! કીધું શું કરો છો તમે આ? આ તૈયારી થઈ ગઈ છે અને તમે એને ત્યાં રોકો છો. એમાં પોર્ટર આવ્યો નોકર લઈને. કે આ રાજ સાહેબની પદવી સરકાર આપે છે. ત્યાં હું હતો હોં. ત્યાં એક પોર્ટર સરકારનો માણસ. રાવસાહેબની પદવી આપે. અહીં મરવું છે. આહાહા..! તારા રાવસાહેબ ને ફાવસાહેબ. જ્યાં હું અપાશ્રય ગયો ત્યાં ખબર પડી કે રાત્રે મરી ગયા. બે આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યા જતા હતા. ક્યાંક લગનમાં ગયેલા ત્યાં મૈસુબ અને ગળપણ ખાધેલું એટલે આ બધું સલવાઈ ગયું. આમ કરતા કરતા શ્વાસ ચાલે, મોટું લઈ જેવું શરીર હતું. શરીર મજબુત હતું. દેરાવાસી શ્વેતાંબર. આમ તો સૌને પ્રેમ ખરો ને એટલે મહારાજના દર્શન કરવા અને મંગલિક સાંભળવા. એ તો બે આંખે રોવે. અને ઓલી બાયડી પૂછે કે આનું શું કરવું? ભાઈ! એ હવે જાય છે. શું કરો છો તમે આ? આ જાય છે. ત્યાં પોર્ટર આવ્યો કે રાવ સાહેબનો ઇલકાબ આપનાનો છે. મરી ગયા. હમણા દેહ છૂટી જશે. શેનો ઇલકાબ કોને આ આપવો છે? અરે...! દુનિયા ગાંડી, પાગલ દુનિયા. કાંઈ ભાન ન મળે. શું કરીએ છીએ અને ક્યાં જશું અહીંથી? દેહ છૂટશે તો ખરો, આત્મા તો અનાદિ અનંત છે. એ અહીંથી

ક્યાં જશે? આહાહા...! પુણ્યના એવા પરિણામ કર્યા હોય. કાંઈક ઠીક બે-ચાર કલાક સત્સમાગમ, બે-ચાર કલાક દયા, દાન, ભક્તિ, પૂજા તો તો વળી પુણ્ય પણ થાય. એ પણ નહિ. એકાદ કલાક ગયો હોય અને ૨૩ કલાક પાપના હવે મરીને ઢોરમાં જવું. એને બીજી ગતિ ન હોય. મરીને પશુ થાય. ભલે કરોડપતિ કે અબજોપતિ હોય. આહાહા...!

એ અહીં કહે છે. ‘આયુર્કર્મના નિષેકોના ક્ષયમાં અને તે ભવ સંબંધી મરણમાં,...’ તે ભવ સંબંધી. બીજા ભવે બીજે. ‘તે ભવ સંબંધી મરણમાં, (બીજા કોઈની) સહાય વિના...’ કોઈ મદદ કરે નહિ, કોઈ સામું જોવે નહિ. આહાહા...! બાયડી ટક-ટક જોવે, છોકરાઓ રોતા હોય, ઓલાને બે... શ્વાસ ચાલતો હોય. ‘નાનાલાલભાઈ’ના ભત્રીજા હતા ને એક ભાઈ હતા. ‘નાનાલાલ કાળીદાસ’ ‘રાજકોટ’. કરોડપતિ. એના કાકાના દીકરા ‘પૂજાભાઈ’ હતા એ એના કાકાના દીકરા હતા. શું નામ હતું ભૂલી ગયો. ‘અમુલખભાઈ’. એની છેલ્લી સ્થિતિ થઈ અને આખું કુટુંબ ભેગું થયું. બધા કરોડપતિ ગૃહસ્થો. કહે મહારાજને બોલાવો માંગણિક સાંભળવા. એ પણ ૮૦ની સાલની વાત છે. આ ઘર ભરેલું. ‘નાનાલાલભાઈ’ અને ‘બેચરભાઈ’ અને ‘મોહનભાઈ’ બધા હતા. ‘રાજકોટ’માં બધા કરોડપતિ. બધું કુટુંબ ભેગું થયેલું. આને બે આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યા જાય. આ સહન થાતું નથી. આ બધું પકડાઈ ગયું છે. આમ કરે ત્યાં અંદરથી રાડ નાખે. મોટા કરોડોપતિ ભાઈઓ હતા. આહાહા...! હાથમાં મોસંબી કાંઈક આપી અને મહારાજને વહોરાવો. પણ હાથ પણ ધૂજે, આંખમાં આંસુ. બધા બેઠા. છૂટી ગયો દેહ. એકલો મરે અને એકલો જીવે, બાપા! કોણ તારું થાય છે? આહાહા...! જેને માટે તે આખી જિંદગી પાપ કર્યા, એ બધા મરતા સામું જોઈ રહેશે. કોઈ સહાયક થાય એવું ત્યાં છે નહિ. આહાહા...!

‘(બીજા કોઈની) સહાય વિના વ્યવહારથી (જીવ) એકલો મરે છે;...’ આહાહા...! દેહ છૂટી જાય છે. દેહ જડ-માટી છે. આ ક્યાં આત્મા છે? આ તો ધૂળ છે. ધૂળની સ્થિતિ છે. એ સ્થિતિ જે સમયે, જે ક્ષેત્રે, જે કાળે, જે સંયોગે પડવાનું તે પડવાનું. કેવળીના જ્ઞાનમાં આવ્યું છે કે આ ઠેકાણે છે એ પ્રમાણે એનું એટલું આયુષ્ય હશે. આહાહા...! કોણ કહે છે મરણમાં સહાય છે? આહાહા...! ‘સહાય વિના વ્યવહારથી (જીવ) એકલો જ મરે છે; તથા સાદિ-સાંત મૂર્તિક વિજાતીયવિભાવવ્યંજનપર્યાયરૂપ નરનારકાદિપર્યાયોની ઉત્પત્તિમાં, આસન્ન-અનુપચરિત-અસદ્ભૂત-વ્યવહારનયના કથનથી (જીવ એકલો જ) સ્વયમેવ જન્મે છે.’ ક્યાંકથી આવીને એકલો જન્મે. આહાહા...! ઢોરમાંથી આવે, થોરમાંથી આવે. એવા ભાવ હોય ત્યાંથી આવે અને એકલો આવીને જન્મે. આહાહા...! જન્મે જ્યાં બહાર આવે, પહેલા આંખ ઊઘાડે નહિ. જોયું છે? બાળક જન્મે ત્યારે પહેલા આંખ ન ઊઘાડે. પહેલા ઉંઆ... ઉંઆ... રોવા માંડે. બહાર જન્મે ત્યારે રોવા માંડે. હજી એની માને ખબર પડે નહિ કે આ દીકરો-દીકરી છે ત્યાં તો રોવા માંડે. આંખ બંધ હોય. આ સ્થિતિ. એકલો જન્મે અને

એકલો મરે. તને કોઈ સહાય નથી, બાપા! આહાહા...! જગતને આકરું પડે. આહાહા...!
 સાદિ-સાંત સમજાણું? આ શરીરની ઉત્પત્તિ છે ને? એ ઉત્પત્તિનો પછી અંત છે. સાદિ-
 સાંત છે. શરીરની ઉત્પત્તિ છે એ શરૂઆત છે. ‘સાદિ-સાંત મૂર્તિક વિજાતીયવિભાવવ્યજનપર્યાયરૂપ
 નરનારકાદિપર્યાયોની...’ નર-મનુષ્ય થાય, કોઈ નારકી થાય, કોઈ દેવ થાય... આહાહા...!
 અને કોઈ દેવ થાય, મનુષ્ય થાય. એ ‘ઉત્પત્તિમાં, આસન્ન-અનુપચરિત-અસદ્ભૂત-
 વ્યવહારનયના કથનથી (જીવ એકલો જ) સ્વયમેવ જન્મે છે.’ આહાહા...! કોઈ સામું જોનાર
 ન મળે. ત્યાંથી જે પરિણામ લઈને આવ્યો. થોરમાં હોય, એકેન્દ્રિયમાં ક્યાંક હોય. ત્યાંથી
 મરીને જન્મે એકલો. આ બાંધેલું જે કર્મ છે. છે ને? જન્મમાં કોઈ સહાય હશે. અહીં ભલે
 જન્મ થાય અને પછી ગામમાં પેંડા વહેંચાય લાખોના. પણ ઓલો એકલો જન્મ્યો ત્યાં ઉંઆ...
 ઉંઆ... આહાહા...! આવા ભવ કર્યા છે, બાપા! આહાહા...! ચાલે છે એકદમ. એકલો મરે
 અને એકલો જન્મે. જન્મવા અને મરવા વખતે કોઈ સહાય ન મળે. આહાહા...!

અમારે ત્યાં એક ફેરી એક પ્રશ્ન થયો હતો. ૮૬નું ચોમાસું ‘અમરેલી’ કરેલું ને?
 ‘અમરેલી’થી ઉઠીને ‘ચીત્તલ’ ગયા ‘ચીત્તલ’. ૮૬ની વાત છે. એમાં ‘ચીત્તલ’માં વાઘેર છે
 ને? ‘ચીત્તલ’માં વાઘેર લોકો. બધા ગૃહસ્થ.

મુમુક્ષુ :- ઘણા કુટુંબ...

પૂ. ગુરુદેવશ્રી :- ઘણા કુટુંબ, ૧૮ ઘર છે. બધા પૈસાવાળા છે. અને ગયા ત્યાં અમારો
 ‘મનસુખ’ આવ્યો. ‘આનંદ’ આવ્યો હતો. ‘આણંદજી’ અમારે ‘પાલેજ’ની દુકાનથી આવ્યો
 હતો. સગપણ કરવા. ત્યાં ‘લાલચંદભાઈ’ હતા. વાઘેર. બધા ગૃહસ્થ પૈસાવાળા. લાખોપતિ.
 તે દિ’ હોં. પછી એણે મને પ્રશ્ન કર્યો. ઓલો ‘આણંદજી’ અમારો સગપણ કરવા આવ્યો
 હતો. અમારો ભાગીદાર હતો ને ત્યાં? આ તો ૮૭ની વાત છે. આહાહા...! ૮૭ની સાલની
 વાત છે. કે આ શું બનતું હશે? કીધું એક આવે થોરમાંથી અને એક આવે બેઈન્દ્રિયમાંથી.
 એ અહીં પછી પતિ-પત્નિ થાય. ત્યાં કાંઈ કોઈનો મેળ નથી. આહાહા...!

એ જાતનો દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવનો યોગ. પણ એક આવે થોરમાંથી અને એક આવે
 ઈયળમાંથી. અહીં થાય બાયડી-ભાયડો. આહાહા...! પાછો એક મરીને ક્યાંક જાય અને એક
 મરીને ક્યાંક જાય. કોણ સામું જોવે? બાપા! અમારો ‘આણંદજી’ હતો ને? એણે પ્રશ્ન કરેલો
 તે દિ’. એ પણ મરી ગયો, બધા મરી ગયા. આહાહા...! ઘણા વર્ષની વાત છે. આહાહા...!

‘સ્વયમેવ જન્મે છે. વિજાતીય મોટી વિભાવની પર્યાયો. આ શરીર વિજાતીય છે ને?
 મૂર્તિક છે. એ નરનારકાદિ પર્યાયની ઉત્પત્તિમાં આ નજીકના ‘અનુપચરિત-અસદ્ભૂત-
 વ્યવહારનયના કથનથી (જીવ એકલો જ) સ્વયમેવ જન્મે છે.’ આહાહા...! ‘સર્વ બંધુજનોથી
 રક્ષણ કરવામાં આવતું હોવા છતાં પણ, મહાબળપરાક્રમવાળા જીવનું એકલાનું જ, અનિચ્છિત
 હોવા છતાં, સ્વયમેવ મરણ થાય છે;...’ આહાહા...! ‘સર્વ બંધુજનોથી રક્ષણ કરવામાં આવતું

હોવા છતાં, મહાબળપરાક્રમવાળા જીવનું...’ મહાબળ અને પરાક્રમવાળો ભગવાન અંદર છે. આહાહા...! અનંત-અનંત વીર્ય, અનંતજ્ઞાન, અનંત આનંદથી ભરેલો, ભગવાન! આહાહા...! તું ભગવાન છો, પ્રભુ! તને ખબર નથી. પરમેશ્વર છો, ભગવત્ છો. ભગવત્ અને પરમેશ્વર ન હોય તો તારી પર્યાયમાં પરમેશ્વર ક્યાંથી આવશે? પરમેશ્વર કેવળી થશે એ આવશે ક્યાંથી? બહારથી આવે એવું છે? અંદરમાં ભર્યું, અંદર પડ્યું છે. આહાહા...! એની ક્યાં ખબર છે? પરમેશ્વર શું ને... આહાહા...!

અહીં તો કહે છે, ‘મહાબળપરાક્રમવાળા જીવનું...’ આહાહા...! ‘એકલાનું જ, અનિચ્છિત હોવા છતાં,...’ એને કાંઈ મરવાની ઈચ્છા છે? ‘સ્વયમેવ મરણ થાય છે;...’ દેહ છૂટી જાય છે. બધા ટક ટક જુવે. ‘ઊભી નારી રે તારી કામની, ટગ ટગ જોવે આરે દેહમાં હવે કાંઈ નથી. એમ ધૂસકે ધૂસકે રોવે.’ આહાહા...! ‘અંતકાળે તારું કોઈ નથી.’ આહા...! તારા મરણને દેખી તારી બાયડી ધૂસકે રોવે. અરે...રે...! આ દેહમાં હવે કાંઈ નથી. આ દેહ ચાલ્યો જશે. એ શું છે? એની સ્થિતિ પ્રમાણે રહે અને એની સ્થિતિ પ્રમાણે જન્મે છે. કોઈ બીજાની સહાય-મદદ છે નહિ. આહાહા...! આકરું કામ છે.

‘(જીવ) એકલો જ પરમ ગુરુના પ્રસાદથી...’ આહાહા...! હવે સવળું લે છે. ‘એકલો જ પરમ ગુરુના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત સ્વાત્માશ્રિત નિશ્ચયશુક્લધ્યાનના બળે...’ આહાહા...! ગુરુનો ઉપદેશ મળ્યો એને પ્રભુ! તું આત્મા આનંદકંદ છો. ચૈતન્યરતન તું છો. તારા જેવી ત્રણલોકમાં કોઈ ચીજ નથી. આહાહા...! એવો એને ઉપદેશ મળ્યો, એને લઈને એના બળ વડે કરીને... આહાહા...! છે ને? ‘પરમ ગુરુના પ્રસાદથી...’ એ નિમિત્તથી વાત છે ને? ‘પ્રાપ્ત સ્વાત્માશ્રિત...’ ગુરુએ કહેલું શું? કે સ્વઆત્મા તારી અંદર ભગવાન છે ત્યાં જો. એનો આશ્રય લે. તું જામો અરિહંતાજમ્... જામો અરિહંતાજમ્... જામો અરિહંતાજમ્... કરીશ એ તો રાગ થશે. એમાં કાંઈ તને સુધારો-બુધારો નહિ થાય. પાંચ નવકાર ગણો. નવકાર ગણે તે રાગ છે. આહાહા...!

‘સ્વાત્માશ્રિત...’ એમ લીધું. જોયું? ગુરુએ એને એ કહ્યું છે. આહાહા...! પરમ ગુરુના ઉપદેશથી. ગુરુ એને કહીએ કહે છે, કે જે સ્વ આત્માનો આશ્રય બતાવે. આહાહા...! છે? ‘એકલો જ પરમ ગુરુના પ્રસાદથી પ્રાપ્ત સ્વાત્માશ્રિત...’ આત્માને આશ્રિત નિશ્ચયશુક્લધ્યાન. આહાહા...! એ પંચમઆરામાં નથી છતાં એવી વાત કરે છે. પછી ભવિષ્યના ભવમાં શુક્લધ્યાન કરીને મોક્ષ જશે. આહાહા...! આ ભવમાં જેને સમક્રિત થઈને આરાધન કર્યું છે, આત્માનું જ્ઞાન અને અનુભવ કર્યો છે, એને ભવિષ્યમાં શુક્લધ્યાન થશે અને મોક્ષ જશે. આહાહા...!

‘નિશ્ચયશુક્લધ્યાનના બળે નિજ આત્માને ધ્યાઈને...’ આહાહા...! ‘૨જ રહિત થયો થકો શીઘ્ર નિર્વાણ પામે છે.’ મરણમાં એકલો, જન્મમાં એકલો, મોક્ષમાં એકલો બધે એકલો છે કહે છે. કોઈ સાથે આવે એવું છે નહિ. પુણ્ય થોડા કર્યો હશે તો એ પુણ્યના પરમાણુ

બંધાયેલા છે. એ પરમાણુમાં પડ્યા એમાં કાંઈ તારો ભાવ નથી. આહાહા...! કોઈ શરણ નથી. શરણ ચૈતન્યમૂર્તિ છે. એ કાલે આવ્યું હતું ને. અરિહંતા શરણમ્, સિદ્ધા શરણમ્ એ નહિ. એ તો વ્યવહાર છે, રાગ છે. માંગણિકમાં આવે છે ને? અરિહંતા શરણમ્, સિદ્ધા શરણમ્, શાહુ શરણમ્, કેવળી પણંતોધમ્મો શરણમ્. એ તો રાગ છે. કાલે આવ્યું હતું. આત્મા અંદર શરણ છે. પરદ્રવ્યની સાથે કોઈ પણ સંબંધ છે એ રાગ છે. અરિહંતને યાદ કરે અને અરિહંતનું સ્મરણ કરે તો એ રાગ છે એમાં ધર્મ-ફર્મ છે નહિ. આહાહા...!

તેથી અહીં કીધું ‘સ્વાત્માશ્રિત...’ પોતાનો જે આત્મા છે એને આશ્રિત ‘નિશ્ચયશુક્લધ્યાન...’ થાય. આ તો મોક્ષ લેવો છે ને? ‘નિશ્ચયશુક્લધ્યાનના બળે...’ શરીરનું સંઘેયણ અને બળ અને વજ્રનારાય સંઘેયણ અને એના બળે નહિ. આહાહા...! કેવળજ્ઞાન પામે તેને વજ્રનારાય સંઘેયણ હોય. હોય. એના બળે કેવળ થાતું નથી. સ્વાત્માના આશ્રયે થાય છે. પ્રભુ પૂર્ણાનંદનો નાથ અંદર બિરાજે છે, એનો આશ્રય લેતા એને સમકિત થાય, એનો આશ્રય લેતા એને ચારિત્ર થાય, એનો આશ્રય લેતા એને નિશ્ચય શુક્લધ્યાન થાય, અને એનો આશ્રય પૂર્ણ થતાં કેવળજ્ઞાન થાય. આહાહા...! ભગવાન આત્મા સિવાય પરદ્રવ્યના આશ્રયમાં રાગ છે. આહાહા...!

‘નિજ આત્માને ધ્યાઈને...’ જોયું? પોતાના આત્માનું ધ્યાન કરીને એમ કહ્યું. જ્ઞામો અરિહંતાણમ્, જ્ઞામો સિદ્ધાણમ્ ભગવાનનું ધ્યાન કરજો એમ ન કહ્યું. ભગવાનનું સ્મરણ કરે એ રાગ છે. પરમેશ્વર પરદ્રવ્ય છે. આહાહા...! ‘નિજ આત્માને ધ્યાઈને રજ રહિત થયો થકો...’ આહાહા...! ‘શીઘ્ર નિર્વાણ પામે છે.’ આહાહા...! આ રીતે એકલો મરે, એકલો જન્મે, એકલો મોક્ષ જાય, કોઈ સહાય છે નહિ. આહાહા...! એકલા ભૂંડા પરિણામ કર્યા હોય, બાયડી-છોકરા-ધંધા માટે ભોગવવા પોતાને એ નરકમાં અને ઢોરમાં જઈને. આહાહા...! એકલું ભોગવવું અને એકલું કરવું એમ કહે છે. માટે આત્માનો આશ્રય લે અને અંદર ધર્મ-ધ્યાન લે, તો તેમાંથી હળવે હળવે મુક્તિ થાય. (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)